

GLOBÁLIS BÚJÓCSKA?

André Ferenc: *Bújócskaverseny. Verses mese a koronavírusról*

■ André Ferenc *Bújócskaverseny* című könyve nem csupán a témaválasztás aktualitása miatt érdemel figyelmet, noha roppant ötletes módon szedi rímbe a hirtelen feltűnő és az egész világot érintő problémát: a koronavírus-járvány felbukkanását és annak társadalmi kezelését. A kötet azonban nemcsak egy aktuális kérdésre adott reakció, hanem szépen felépített költői kísérlet is, amely tudatosan viszonyul különböző irodalmi és kulturális hagyományokhoz, illetve kidolgoz egy olyan nyelvet is, amelynek révén az újonnan megjelenő változások egy gyermek számára is hozzáférhetővé válnak.

A tíz fejezetből álló verses mese kettős mottójú: az egyik Varró Dániel *Túl a Maszat-hegyen* című művének utolsó fejezetéből, a másik pedig László Noémi *Süt a nap, dél van* kezdetű gyerekverséből származik. A Varró Dániel-mottó felidézi azt a műfaji hagyományt, amelyet André Ferenc mintául választ, hiszen mind a *Túl a Maszat-hegyen*, mind a *Bújócskaverseny* alcímében szereplő műfaji megjelölése *verses meseregény*, amelynek létrehozásához Varró az eposzi hagyomány konvencióit használta fel és gondolta újra. Ilyenformán az André Ferenc által választott részlet két műfaji hagyományt is felelevenít, hiszen éppen egy eposzi kelléknek, az invokációnak a tréfás átírását emeli az olvasói figyelem középpontjába („Egyszer csak megcsapott az ihlet, / Én ebben nem vagyok hibás, / Hisz annyit mondtam, semmi mást, / Jöjj, Múzsá! és erre ő itt lett.”) – ennek a szövegrésznek a mottóvá emelése együttesen utal úgy az eposzra, mint annak Varró-féle kortárs átíratára, a

verses meseregényre. Mindemellett kiemelendő, hogy a *Bújócskaverseny* formailag is Varró Dániel művét idézi fel: a részekre tagolt történet fejezetcímei alatt minden esetben olvasható egy-egy rövidke összefoglalás az adott fejezet történéseit illetően (például: „1. fejezet Amelyben egy nagy hatalmú, gonosz varázsló megirigyli az emberektől a jókedvet, ezért rontást küld a világra betegség formájában.”), de a történetmesélést olykor megszakító, külön versként olvasható szövegrészek, amelyek némelyike Varró esetében különálló költeményként is elhíresült – gondoljunk csak a *Szösz néne* vagy a *Mért üres a postaláda mostanába* című szövegekre –, André Ferenc könyvében – bár kisebb mennyiségben – szintén jelentkeznek. Ilyen a 9. fejezetbe illesztett *Csakazértis* című dal, vagy akár a 6. fejezet több szöveghelye is, ahol Bence a karanténélményeit foglalja össze. Bence monológjainak külön versként való olvashatóságát felerősíti az ismétlésekkel élő formai megoldás is, amely elhatárolja egymástól a szöveg különböző szekvenciáit, például az *unom*, *zavar* vagy *anyu* szavak többszöri ismételtetése révén.

A Varró-mottó tehát kijelöli azt a műfaji-formai előképet, amelyhez képest André Ferenc pozicionálni kívánja a művét. A László Noémi-féle idézet szintén feleleveníthet egy hagyományt, ugyanis a mottó sorait tartalmazó *Feketeleves* kötet egyes szám első személyben írott versei érzéketlenül festik le egy gyermek szemén keresztül a világot. A verseknek nincs külön címe, vizuálisan az első sorok vannak kiemelve, mintegy azt sejtetve, hogy a szövegeket olvashatjuk külön versként, de

egy egységes egészként is, mondhatni történetként, amelyben maga a gyermek a főszereplő. Mindemellett az André Ferenc által választott mottó reflektál a szöveg megírását kiváltó alaphelyzetre is, ugyanis a sorok könnyen ráolvashatóak a járványhelyzetet jellemző állandó bizonytalanságra („Hallgatók, nézem; remélem / túl leszünk rajta. Még akkor is, / ha a föld hátán nincs még egy ilyen / állatfajta”).

André Ferenc tehát több előképet is tudatosan kijelöl. Fontos viszont megjegyezni, hogy úgy folytatja a *Túl a Mászathegyen* hagyományát, hogy már kevésbé ragaszkodik az alapul szolgáló eposzi szerkezethez: az invokációt és a propozíciót voltaképpen a két mottóval helyettesíti – hiszen az egyik a múzsa megszólítását, a másik a témára való utalást tartalmazza –, a szöveget pedig a cselekményt elindító mozzanat megverselésével kezdi. Jó arányérzékkel merít a hagyományból, nem sokat és nem is keveset – épp annyit, amennyi keretet ad a szövegének, amelyet aztán saját eredetiségével tölthet fel. Annyiban talán mégis tartalmaz eposzi vonást a műve, hogy a szerző megtartja a műfaj antikvitásból eredő azon jellemzőjét, amely a világ egyik működési elvét úgy vázolja fel, mint amelyben az ember sorsa a jó és gonosz túlvilági erejének, a közöttük levő harc kimenetelének függvénye – a vírust ugyanis „egy nagy hatalmú, gonosz varázsló” szabaddítja a világra. A szöveg ezen pontján sejthető az eposzi előkép felvillantása, de a történet ezek után meseivé válik, megadva ezzel a lehetőséget arra, hogy a vírussal akár egy Bence nevű kisfiú és Zokniország minden lakója is felvesse a harcot. A történet tulajdonképpen két szálon fut: az egyik Bence kalandjait ismerhetjük meg, aki szól a felnőtteknek, mivel egy jó ötletet talált a vírus megfékezéséről, a másikon Bence barátja, Zokni Alexandra keresi eltűnt párját, Zokni Zoltánt. Természetesen a két szál számos ponton metszi egymást, és sok esetben együtt halad. Bence és Alexandra útja egy ideig azért válik ketté, mivel Alexandra

Zokniországba megy, hogy megkeresse Zoltánt, azonban az odavezető portálon csak lábbelik mehetnek át, így ezalatt Bencének otthon, karanténban kell töltenie az idejét.

Bence azzal az ötlettel áll elő, hogy bújócskaversenyt kell rendezni („az a tervem, / Hogy maradjon otthon most mindenki, / Játszodjunk globális bújócskaversenyt!”), legjobb barátja, Zokni Alexandra pedig rábeszéli a többi zoknit, hogy segítenek neki az elnök fülébe is eljuttatni az ötletet. A szöveg jól érzékelteti, hogy itt olyan helyzetről van szó, amely ellen egy kisfiú is tehet, hiszen minden ember felelős a másikért, illetve hogy az együttes összefogás is meghozza az eredményt, hiszen a zoknik képesek együttműködni a vírus megfékezésének ügyében. A szöveg tehát játékként mutatja be a járvány megfékezésének műveleteit, de nem banalizálja a problémát, mindössze a világ szemléletének egy olyan módját javasolja, amely elviselhetővé teszi a hirtelen jött élethelyzetet. Az elnök által elrendelt kötelező maszkviselés szintén játékként, olyan mókaként van leírva („Legyen farsang egész évben!”), amely lépre csalja a vírust („A kis buta összezavarodik, / Mert nem tudja kit rejt a maszk”). Bármilyen nagy szerepet is kap a játékosság és a humor a szövegben, a szerző emellett precízen rögzíti a társadalom reakcióit a vírus felbuklására és a szigorításokra vonatkozóan egyaránt (különösképpen a 2. és 3. fejezetben), néhol pedig egy-egy ironikus kritikai észrevétel is fűszerezi a strófákat („Sajnos van, ki minden észzérvre süket, / És nem ért a szép szóból, mert totál zakkant. / Az ilyenek legalább mossák a kezüket, / Vagy ha nem, nyeljenek habos szappant!”).

André Ferenc szépen bánik az intertextusokkal, de ez nem pusztán a *Bújócskaversenynek*, hanem előző kötetének, a *Szótagadónak* is jellemzője. Zokniország lakói mind beszélő nevekkel rendelkeznek. Cipőfi Csabi forradalommal kapcsolatos Petőfi-allúziókat sző mondandójába, amelyek például a *Nemzeti dalra* („A lábbelik istenére es-

küszök, / Esküszök, hogy egy olyan hár / A bejáratú ajtónál a küszöb”) vagy éppen az *Egy gondolat bánt engemet* című versre („Heverj inkább párnák közt az ágyban”) utalnak. A *Cipőfi* névválasztás beleilleszkedik abba a hagyományba, amely a hangzás révén igyekszik felidézni Petőfi nevét, és ezáltal többletjelentést akar adni az adott jelenetnek. Ehhez hasonló megoldás Jókai Mór *Politikai divatok* című regényében a *Pusztafi* vezetéknev alkalmazása, amely a hangzáson túl Petőfi költészetének egy ikonikus elemét is a névbe emeli, illetve Nádasdy Ádám *Szentivánéji álmom* fordításának *Tetőfije*, amellyel Quince egyszerre ács és költő voltát igyekszik érzékeltetni. Míg Cipőfi Csabi André szövegében a társadalmi összefogásnak ad költői hangot, addig Bakants Mihály, aki éppen Babits Mihály-intertextusokkal él, *A lírikus epilógját* használja fel arra, hogy az otthon maradást, a bezárkódást sürgesse („Maradok magam számára otthon, / Az elkapást könnyebb megúsznod így, / Ha dióként kopogsz a cipős polcon!”). Találni még utalást közismert mesékre – úgy mint a *Hamupipőkére*, a *Piroska és a farkasra* vagy a *Hófehérkére* –, a 10. fejezetben olvasható „Így hát várja Hannát hintáztatva” sor akár egy másik kortárs gyermekverskötetre, Balázs Imre József *Hanna-hinta* című művére is lehet röpke allúzió, de olyan tudássémák is mozgósítva vannak, amelyek nem feltétlen az irodalom felől lehetnek ismerősek. A felnőttek minden bizonnyal jót mosolyognak a mindenkiről mindent tudó Zokkenbergen (vö. Zuckerberg), aki egyébként a 9. fejezetben az örömben „majd’ belekékül”, s nem maradnak el a filmes univerzumok közismert alakjai, Batman vagy Pókember sem. A *Csak-azértis* dal alcíme (*Az Szabó Benedek és a Galaxisok: A teljesség felé című nótájára*) kellően érzékelteti, mennyire plasztikussá válik a hagyományrendszer a kötetben, és milyen könnyen kerül sajátos játékba a 16. századi költészet és a 21. századi könnyűzene.

A szöveg mellett érdemes figyelni a könyv vizuális kivitelezésére is. A kötetet Fazakas Noémi illusztrálta, s rajzai nemcsak kedvesek a szemnek, de jól átgondolt koncepcióra is vallanak. Túlnyomórészt alapszíneket használ, illetve a narancssárgát, a rózsaszínt, a feketét és a fehéret. Letisztult stílusa és színkezelése külön befogadási irányt ad a könyvnek. A gonosz varázsló olyan mágikus koronát visel, amelyen apró kis vírusok képezik a díszeket. Zokniország hatalmas zokniként van ábrázolva, amelyben sok kis zokni tekerződik. Miután Zokni Alexandra és Zokni Zoltán elkallódik egymástól, a zoknipár egy-egy darabja külön-külön, egy-egy szemközti oldalon jelenik meg (20–21. oldal). Bence mindig narancssárga hajjal van ábrázolva, Hanna pedig kékkel – a kék és narancssárga pedig komplementer színek a színekör alapján.

A *Bújócskaverseny* szép kivitelezésű, jól megszerkesztett és humorosan megírt könyv, amely nemcsak gyerekeknek, hanem felnőtteknek is mosolyt fakasztó olvasmány lehet. André Ferenc jó érzékkel használja fel a verses meseregény hagyományát, és úgy kapcsolja össze az aktuális helyzettel, hogy megőrzi a probléma realitását, de megmutatja, hogy derűvel is lehet szemlélni a jelenlegi helyzetet. Kicsit hasonlít ez a stratégia ahhoz, amit Demény Péter valósított meg a *Korona-változatok* című paródiakötetével, amelyben, mint írta, *körbepakagta a kultúrát*. Hasonló stratégia ez – abban az értelemben, hogy mindkét kötet a társadalom egészét érintő problémát a humor révén látta megközelíthetőnek, elbeszélhetőnek. André Ferenc további érdeme viszont, hogy mindezt meseivé, játékszerűvé tette, s így egy gyerek nyelvén meséli el egy másik gyereknek, hogy miért is fontos az, hogy otthon maradjunk, és legfőképpen vigyázzunk egymásra, ez pedig nem is olyan csekély vállalkozás.

Fülöp Dorottya